

Ксеня Лук'яненко

ВИШНЕВЕ ВАРЕННЯ

«Де тепер мій дім? – запитувала себе Ася, сидючи в машині. – Чи є він десь узагалі?»

Сльози котилися щоками, і вона вперше зрозуміла, що досі навіть не замислювалась над цим. Дім та й дім.

Спочатку батьківський, потім гуртожиток, низка зйомних квартир, врешті власне житло. Коли інші подружки, як сорокарічні бабусі (привіт, теперішня Асю), пхались на ніч додому з кожної вечірки, бо «я ж тут не висплюсь, мені потрібен тільки мій матрацик, маска для сну і кіт під боком», – Ася завжди жартувала, що їй, мовляв, із таким списком змінених квартир однаково, де засинати. У неї не було кота, маски й матрацика. Зате був гуртожиток – сувора школа виживання. Якщо ти, не дай боже, не встигла прийти до 23:59, то зла відьма (комендантка) нищівним поглядом перетворювала тебе на жабу. Так, ніби ти якась *простигосподи* й жити тобі

тільки на Окружній. Тож залишаєшся спати там, де тебе застала ніч. Ще пару разів Ася відчайдушно намагалась залазити через вікна добрих сусідів із перших поверхів, але й та лавочка швидко прикрилась.

Тому відчуття дому в неї було розмите.

Навіть коли обирала все до дрібниць у власну квартиру, і здавалось, що вже мала би прикипіти душею до цього комфорту, – ні, того відчуття не було. Ася любила повертатись у свій дім із подорожей, любила збирати там друзів, валялись у ліжку, читати, жити. Але відчуття дому не з'являлося.

Але з'явилося зі смертю бабусі.

Бабусині двір і хатина – єдине, що лишалося незмінним для Асі, скільки вона себе пам'ятала. Хай скільки разів змінювались картинки її власного життя, варто було приїхати до бабусі – й вона потрапляла додому.

Двір, порослий споришем. Стаєш босими ногами, й мурашки пробігають тілом від приємної м'якої прохолоди. Старий горіх, під яким збирався весь рід за різних обставин. Добротний стіл, витесаний дідом, а потім сто разів ремонтований і реконструйований зятями, дядьками, братами. Лава, на якій досі видно сердечка і букви, які колись малими видряпували з сусідкою. Яблуні та вишні – старезні, ще прадід садив. Уже майже не родять. А колись між ними для дітей чіпляли цупкого гамака – сітку з ліжка, обиту по периметру брусками й підв'язану канатами до стовбурів. Чи не весь куток прибігав кататися на тому гамаку. І той, хто стояв «на кормі»,

вчепившись руками за канати, розгойдував його й почувався капітаном корабля.

Садочок з клумбою, де завжди любили влягатись коти – просто на квіти.

– Ох, гаспиди, чи вам споришу мало у дворі? А дзус!

На бабині погрози коти лише мружилися, підіймали то одне вухо, то друге, потягались і далі спали, бо знали, що хазяйка не вдарить і не прожене.

Бузок біля літньої кухні. Високий, пишний. Постійно потерпав у часи цвітіння: малі його старанно об'їдали в пошуках трилисника чи п'ятилисника.

А сама літня кухня! Вже щоб мати її, варто було народитися в Україні. Це взагалі був феномен із феноменів – коли з початком тепла всі каструлі, баняки, слоїки, миски переїжджали до неї. А вслід за начинням – і всі смачні запахи. Спочатку все дружно виміталось від пилу, зими й ображених павуків. Вимивались столи, підлога. Хлопці накошували пахучої трави й кидали на підлогу. Відтак живим ланцюжком передавали від хати до кухні все необхідне: ложки, виделки, ножі, миски, горнятка, скатертини, рушники, кулінарні книги, горщики, сковорідки й обов'язково кришталеву важку вазу, куди постійно ставили сезонні польові квіти.

А ввечері було святкове відкриття – готувалось багато смачного, й усе це потім виносили під горіх. Вареники з картоплею й капустою, присмачені шкварками з цибулькою, печеня, смажені карасі, крученики, тушкована капуста, налисники з печінкою, грибами та маком, котлети для дітей, городина, домашній хліб, компот, бабусині наливки... Окремо

і святково виносили капусняк, який млів у печі. І можна було сидіти допізна, як на Новий рік. І так було солодко горнутися до бабусі. На тобі – її кофтина з важкими гудзиками. Дорослі співають «Зелене жито, зелене», а ти дивишся на лампу під пласким абажуром, що теліпається на куті під стріхою літньої кухні, й позіхаєш. В очах мерехтять метелики, що сліпо летять на світло, вдаряючись об скло лампочки. І звичне запитання:

– Ба, чого так добре всередині?

– Бо там усередині твій дім, Асьо! Наш дім, усі ми й наша пам'ять, – тихо шепоче бабуся, погладжуючи мене по голові. І це ваша маленька таємниця, якої ніхто не чує за піснями.

Інокли в цей день дозволялося навіть спати у літній. Бо там ще якимось чином поміщалося і величезне старе прабабине ліжко. На важких пружинах, із металевими набалдашниками. Тут-таки доводилось спати, коли підлітками приходили пізно з гульок і не хотілося будити бабуся. Там розповідались найсокровенніші секрети, варилися цукерки просто з цукру – льодяники на паличках.

Сама хата – стара, глиняна, але щороку дбайливо підмазана невтомними руками бабусі. Призьба, на яку кожен обов'язково хоч раз мав втелющитись, коли була щойно просмолена.

Хата зі скляною верандою з сотнями маленьких шибок. Кожна має свій секретик: ця, наприклад, відчиняється і зачиняється – ось крихітний гачечок. А в цій – якийсь заводський брак: видута крапля всередині, коли дивишся крізь неї, смішно все деформує – то збільшувала, то розтягувала. А ось ця – подряпана: на ній перевіряли, чи можна прорізати шибку скріпкою. А ось ця сотні разів вставлялась і була

найновіша, бо саме сюди хлопці постійно влучали м'ячем. І щоразу баба грозилась: «Будеш тепер усю ніч жопою своєю закривати, я втомилась уже звати Славка склити!». Але щоразу приходив Славко зі склорізом у руках, олівцем і цигаркою за вухом – і за якийсь час вікно знову сяяло новою шибочкою.

І мальви, багато мальв і любистку навколо веранди.

А вишневе варення! Фірмове, смак якого й досі відчувається – варто лиш про нього подумати. А слідом – калейдоскоп спогадів.

Асі два роки. Вона, щаслива, сидить на траві серед вишень. Двома пальцями неспішно бере з землі ягоди й кладе до ротика. Дерев високі проти малої – й здаються їй Всесвітом із розгалуженими руками-гілками. Ягоди смачні, бо перестиглі, але віддають гірчинкою, бо серед впалих мало хороших – здебільшого напівгнилі й червиві. Але Асі лише два, тому їй смачно і затишно. Вона у своєму Всесвіті – серед трав, жуликів, гусені, запахів. Світло пробивається крізь листя і сонячними зайчиками лоскоче то носик, то щічки, то заливає собою її всю.

Але буквально за хвилину мамині руки різко вихоплюють Асю звідти й видирають назовні – у світ дорослих, яскравого сонця і гучних криків:

– Сергію, бігом сюди! Вона знов наїлась вишень – гнилих та ще й із кісточками. Ну що за дитя? На хвилину не залишиш, – втомлено й трохи роздратовано гукає чоловіка мама.

– Все це безалаберність твоєї мами. Бо я казав... – монотонно й спокійно провадить Сергій, вайлуватю йдучи до них. Ася

тягне руки до тата. Любить його. Він великий, теплий і з колючо-м'якою бородою.

— Казав він! Він казав? Шо ти там казав, га? — бере руки в боки бабуся. Вона — головна на цьому подвір'ї. Вона завжди смачно пахне, від неї лине сила. Біля неї й добре, і трепетно. Мабуть, вона — тутешнє божество.

— Так, казав. Спийати всі ці вишні й посадити груші хоча б. Мале дитя навряд чи засуне грушу до рота. Або й узагалі кленів чи лип посадити, — раціонально й занудно повчає Сергій. Він уже повернувся до майстерні й уважно роздивляється якусь деталь, приміряючи її до приймача.

— Ой людоньки! — сплескує в долоні бабуся й знову бере руки в боки. — А варення з липи ти варити будеш? Чи клена гризтимеш зимою? Агроном недоучений! За дитям краще б дивився, чим паяєш свої прийомники цілими днями.

— Ну мам... — ніби поставила крапку в цьому нескінченному пінг-понгу мама.

Асі вісім. Вона вмостилася на вишнях, гарно замаскувавшись серед листя. У руках саморобна рогатка, в очах бісики. Злагоджений сценарій — вишня до рота, кісточка в рогатку. Пуньк! Кота як підкинуло на призьбі. Весело й добре. Аж пташкою хочеться здійнятись із тих вишень і кружляти, перекидатись у небі. А потім упасти на пишні крони й відпружинити назад до хмар. Лягає на гілку — все одно стріляти ні в кого. Коти розбіглися. Горобці теж уже знають цю місцину й тримаються подалі.

— Асько! Асько! От дав Бог внучку, — човгає по двору баба з відрами. Бабця хоч і бурчить, але Асю любить. Просто вона тут божество! І за всім має слідкувати. Щоб батько не всунув кудись руки чи не пообпалював своїми паяльниками. Щоб мамині котлети однаково просмажилися з обох боків. Щоб Аська букви вчасно вивчила. Словом, щоб не було соромно людям в очі глянути.

— Асько! Ану злазь, кому кажу! Я ж знаю, що ти на вишнях ховаєшся. Скільки кісток наплювала, наторік гай стоятиме. Сергійу, ти одібрав би в дитяти рогатку, воно ж дівчинка! — гукає до батька баба.

— Та хай дитя грається, чого ви сікаєтесь до неї. Як дівчинка, то що, тільки з віником танцювати?

— От язикатого зятя бог послав. Шо ти будеш робити?

Ася потроху злазить, бо не любить, коли сварять тата. Рогатку надійно запхала в шорти, щоб баба, бува, не відібрала. Скільки вже їх відійшло у вічність через старезний портал у грубі!

— Стоять! Не злазь! Раз ти вже так високо, як той кіт, видряпалась, то на відерце і позривай мені з верхівок ті вишні. Вони до сонця ближче — варення як мармуляда буде, — подає баба менше відерце з мотузкою на ручці, щоб на шию вішати. — І вдягли б її, як дівчинку, — докидає вона. — А то як Тарзана якогось ростите. Патлате, в штанях.

— А це вже стереотипне мислення...

— Танько, ти чула? Твій... твій мене обматюкав серед білого дня.

— Ну мам... — звично ставить крапку мама.